

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Факультет психології

Кафедра загальної психології

ПСИХОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ ФОРМУВАННЯ МУЗИЧНОГО СМАКУ

Кваліфікаційна робота освітнього рівня «Бакалавр»

Студентки 4 року ОР Бакалавр
(спеціальність 053 «Психологія»,
освітня програма «Психологія»)

Холод Анастасії Олександрівни

Науковий керівник:

кандидат психологічних наук

Ананова Іванна Валентинівна

Роботу рекомендовано до захисту на ЕК №1

Протокол № _____ від _____ року

Завідувач кафедри загальної психології

_____ Юрчинська Г. К.

Київ – 2022

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПСИХОЛОГІЧНИХ ЧИННИКІВ МУЗИЧНОГО СМАКУ	6
1.1. Особливості сприймання музики людиною	6
1.2. Психологія музичних вподобань	8
1.3. Психологічні чинники формування музичного смаку	11
Висновки до розділу 1	17
•	
РОЗДІЛ 2. МЕТОДОЛОГІЧНЕ ОБГРУНТУВАННЯ ДОСЛІДЖЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ ЧИННИКІВ МУЗИЧНОГО СМАКУ	19
2.1. Обґрунтування методичного інструментарію дослідження психологічних чинників формування музичного смаку	19
2.2. Організація та проведення дослідження психологічних чинників формування музичного смаку	23
Висновки до розділу 2	23
РОЗДІЛ 3. АНАЛІЗ РЕЗУЛЬТАТІВ ЕМПІРИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ ЧИННИКІВ МУЗИЧНОГО СМАКУ	25
3.1. Аналіз та інтерпретація результатів емпіричного дослідження музичних вподобань та музичного смаку особистості	25
3.2. Аналіз зв'язку особистісних характеристик особистості з її музичними вподобаннями	32
Висновки до розділу 3	35
ВИСНОВКИ	38
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	41
ДОДАТКИ	45

ВСТУП

Актуальність теми. Музика – мистецтво організації музичних звуків, насамперед у часовій (ритмічній), звуковисотній та тембровій шкалі. Даний вид мистецтва створюється та споживається людством вже досить давно та бере початок із стародавніх духовних практик та обрядів. Музика з'явилася разом з людьми і весь час супроводжує їх існування. Важко уявити суспільство, в якому немає музики, так само, як і музику окремо від суспільства.

Людський мозок забезпечує унікальну здатність розуміти музику та насолоджуватися нею. Протягом тисячоліть музика супроводжувала безліч занять людей, використовували і її лікувальні якості, як у давнину, так і в сучасних медицині та психотерапії.

Якщо раніше те, яку музику слухає людина визначалося більше місцем її проживання, її культурою та соціальним класом, то зараз, в період глобалізації все актуальніше постає питання музичного смаку та тих психологічних чинників, які його формують.

Музичний смак – це загальний шаблон уподобань особистості протягом тривалого періоду часу. Численні психологічні дослідження намагалися дати відповідь на питання: від чого залежить наш музичний смак? Але результати все ще не дають вичерпної відповіді на це питання і вимагають подальших досліджень.

Дослідження музичного смаку можуть бути досить корисними для суспільства. По-перше, зараз великої популярності набирають стрімінгові сервіси, в яких за допомогою спеціальних алгоритмів формуються рекомендації для користувачів – дослідження музичного смаку можуть допомогти робити це успішніше. Також, музика зазнає значного застосування в рекламі і багато в чому визначає її успішність (Shemsi Morina, Bajram ÇUPI, 2020). Краще знання своєї цільової

аудиторії та можливість розуміння її музичного смаку може допомогти у виборі музики, яка буде найкраще виконувати своє завдання. Ще одним важливим результатом досліджень музичного смаку, може бути покращення методів музичної психотерапії.

Дане дослідження може наблизити нас до цих цілей та допомогти краще розуміти, які психологічні чинники впливають на формування музичного смаку.

Об'єкт дослідження: музичний смак як психологічний феномен.

Предмет дослідження: психологічні чинники музичного смаку особистості.

Мета дослідження: проаналізувати та виявити психологічні чинники формування музичного смаку особистості.

Для реалізації даної мети було поставлено такі **завдання:**

- здійснити теоретичний аналіз психологічної літератури з проблематики дослідження музичних вподобань, музичного смаку та психологічних чинників його формування;

- визначити критерії оцінки музичних вподобань та музичного смаку особистості;

- дослідити зв'язок особистісних характеристик особистості з її музичними вподобаннями;

- виявити психологічні чинники формування музичного смаку.

Теоретико-методологічною основою дослідження є праці психологів-дослідників музичного смаку (E. Hird, A. North, T. Schäfer, C. Mehlhorn, E. Brattico, B. Bogert, T. Jacobsen).

Методи дослідження: 1) теоретичні: теоретико-методологічний аналіз наукової літератури з проблематики сприймання музики та музичного смаку; 2) емпіричні: інтерв'ю; опитувальник Big Five;

3) методи обробки даних: якісний аналіз; аналіз первинних описових статистик.

Емпірична база дослідження: Дослідження було проведено онлайн, за допомогою інтернет-ресурсу Google Форми та платформи для відеоконференцій Zoom. Вибірку дослідження склали 7 респондентів віком від 21 до 56 років, з них 3 жінки та 4 чоловіки.

Практична значущість дослідження полягає в тому, що отримані результати можуть бути корисними у вдосконаленні методів музичної психотерапії, алгоритмів побудування рекомендацій для стрімінгових сервісів (наприклад, Spotify) та у сфері реклами.

Надійність та достовірність результатів забезпечувалась достовірним теоретичним і методологічним обґрунтуванням головних положень кваліфікаційної роботи, систематичним та послідовним використанням обраних методів дослідження, що відповідають меті, завданням, об'єкту та предмету дослідження; якісним і кількісним аналізом одержаних даних, з використанням коректних методів якісно-кількісної обробки даних.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до кожного з розділів, загальних висновків, 2 додатків, списку використаної літератури (38 найменувань, з них 34 – іноземною мовою). Повний обсяг кваліфікаційної роботи становить 45 сторінок, основний зміст роботи викладено на 40 сторінках комп'ютерного тексту. Робота містить 5 рисунків.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПСИХОЛОГІЧНИХ ЧИННИКІВ МУЗИЧНОГО СМАКУ

1.1. Особливості сприймання музики людиною

Сприймання музики – це складна діяльність, спрямована на адекватне відображення музики. Вона об'єднує власне сприйняття (перцепцію) музичного матеріалу з даними музичного та загального життєвого досвіду (аперцепцію), пізнання, емоційне переживання та оцінку твору [3].

У людського мозку є унікальна здатність сприймати та розуміти музику. Багато базових аудиторних та музичних навичок, таких як сприймання висот та тембру, починають розвиватися ще, коли дитина знаходиться в утробі, а немовлята народжуються з природним вподобанням до музики та співів [32].

Важливою особливістю, яка відрізняє сприйняття музики людиною, від сприйняття окремих звуків, є цілісність. Уявленнями про цілісність сприймання музики людиною збагатили психологію представники гештальтпсихології. Слухаючи музику, людина сприймає не звуки, тембри, висоти та ритми, а їх співвідношення [14]. Наприклад, люди можуть впізнавати мелодію в іншій тональності, що означає, що якщо заспівати людині «З днем народження» і, якщо вона знає пісню, ймовірно, що з якої б ноти не почалась мелодія, яка б тональність не була обрана, вона все одно впізнає мелодію [11]. Комп'ютер поки що не може «пізнавати» мелодії в іншій тональності: він може порівнювати мелодії лише в заданій тональності. Для сучасних комп'ютерів пісня, яка починається з до мажору, відрізняється від тієї, яка починається в сі-бемоль мажорі, навіть якщо мелодія ідентична.

Є певні закони за якими музика є приємною для людського вуха. За теорією Г. Гельмгольца поєднання звуків (інтервал) може бути консонуючим або дисонуючим [19]. Консонуючі інтервали звучать приємно та гармонійно, а дисонуючі – навпаки. Проте, дисонуючі інтервали також знайшли своє використання в музичному мистецтві. Наприклад, в саунтреках до фільмів жахів вони допомагають посилювати відчуття страху та жаху у глядача.

Сприймання музики людиною відбувається на різних рівнях – від фізичного до когнітивного та емоційного [2]. Воно обумовлено самим музичним твором, його стилем і жанром, загальним історичним, життєвим, жанрово-комунікативним контекстом особистості, зовнішніми та внутрішніми умовами сприйняття, а також віком і статтю.

Під час сприйняття музичного твору відбувається сприйняття, пов'язане з його естетичною оцінкою та усвідомленням музики, її ідеї, характеру переживання та всіх виразних засобів, що формують музичний образ [4].

Задоволення від музики пов'язують з нашими очікуваннями та їх справдженням. Мелодія, що подобається, активізує в мозку відразу кілька зон, але найчутливішою є прилежне ядро – те, що активізується, коли щось виправдовує наші очікування. Саме воно входить у так званий центр задоволення і виявляє себе при алкогольному та наркотичному сп'яніння, а також при статевому збудженні [15].

Музика має властивість впливати на емоційний стан людини, настільки сильно, що в деяких культурах її використовується для обрядів та практик, зміну стану свідомості. А зараз здатність музики впливати на емоційний стан людини використовується і в психотерапії. [13].

1.2. Психологія музичних вподобань

Музичні вподобання визначаються як «прихильність людини до одного музичного твору порівняно з іншим у певний момент часу» [18]. Музичні вподобання не дорівнюють ранній емоційній реакції на музику. На відміну від насолоди вподобання включають в себе вирішальний оціночний аспект [9]. На музичні вподобання людини впливає музичний смак разом із безпосередніми змінними контексту суб'єкта, такими як поточний настрій, увага, збудження, поточні соціальні установки, оцінка успіху твору в досягнення мети, відповідність твору соціальним кодексам та стандартам групи однолітків [9].

Тривалий і низькоінтенсивний афективний стан індивіда, тобто поточний настрій, впливає на його музичні вподобання та рішення підійти до естетичного стимулу, адже найчастіше люди використовують музику для емоційної регуляції [35]. Наприклад, у поведінковому експерименті з примусовим вибором [9]. слухачі могли вибрати одну з п'яти звукових альтернатив кожні 15 с, які включали складну або просту заспокійливу музику та складні або прості відразливі звуки. Слухачі часто розміщували відразливі звуки на початку експерименту, а музичний твір, який найбільше сподобався, наприкінці експерименту, щоб отримати остаточне задоволення від прослуховування. Цікаво, що другий найбільш вподобаний твір був використаний для переміщення та компенсації негативного настрою, викликаного огидними звуками. Крім того, внутрішній контекст або настрої індивіда, який наближається до естетичного досвіду, може зробити його результат позитивним або негативним: в той час як помірно позитивний настрій переміщує індивіда до творчого,

естетичного настрою, надзвичайно позитивний або негативний настрій знижує увагу і, отже, не є оптимальним для людини для сприймання або виробництво естетичного продукту [37]. Бажання прослухати певну музичну композицію може спричинюватись свідомим регулюванням власного настрою за допомогою музики. У свою чергу, музичний естетичний досвід сам по собі може змінити початковий настрій індивіда, навіть якщо він навмисно його не шукав.

На емоційний досвід прослуховування музики значний вплив має увага, яка модулює будь-які емоційні переживання: у дослідженні фМРТ очікування зображення посилює активність медіальної префронтальної кори, мигдалини та дорсального середнього мозку для отримання емоційних, але не нейтральних зображень [13]. Слід зазначити, що музика часто має місце в ситуаціях, коли слухання не є основним видом діяльності [35]. У лабораторії, коли таке випадкове прослуховування відтворювалося шляхом відволікання уваги за допомогою завдання на розрізнення тембру, суб'єктам більше подобалися сумні музичні уривки і менше – радісні [36]. Крім того, перевернута U-крива переваги була відтворена під час зосередженого прослуховування з підвищенням вподобання після 2 прослуховувань і зниженням вподобання після 8-32 прослуховувань, але вона була замінена монотонно зростаючою лінією в умовах випадкового прослуховування [36]. Згідно з Якобсеном (2010), споглядання та відволікання є основними складовими естетичного досвіду разом із судженням, оцінкою чи насолодою та перевагою. Естетичне відволікання виникає, коли увага мимоволі перемикається на щось інше і починається естетична обробка. Навпаки, естетичне споглядання вимагає розумових зусиль і рефлексії, що веде до суб'єктивної оцінки. Як також продемонструвало електрофізіологічне дослідження зорової модальності [9], ці процеси відзначаються різним

ступенем контролю уваги та когнітивного залучення. Згідно з дослідженням Слободи та О'Ніла (2001) із використанням методу вибірки досвіду, близько 44% записаних подій включали музику, але лише у 2% з них музику слухали навмисно й уважно. У зв'язку з цим навмисність також відіграє вирішальну роль в уподобаннях людини. Суб'єкт розглядається як активний агент з очікуваннями, а також передбачення, які керують його рішенням свідомо й уважно підійти до естетичного досвіду та впливати на те, яку музику він обирає для слухання та як [35]

Також важливим чинником музичних вподобань є соціальні фактори. Наприклад, в одному з досліджень підлітки змінювали рейтинги свої вподобань, коли дізнавались про протилежні оцінки, що були дані їх референтною групою [5].

1.3. Психологічні чинники формування музичного смаку

В той час, як музичні вподобання є ситуативним конструктом, який визначає прихильність людини до одного музичного твору порівняно з іншим у певний момент часу, музичний смак вважається таким, що відображає загальний шаблон уподобань особистості протягом більш тривалого періоду часу [18]. На практиці музичні вподобання впливають (але не визначають) музичний смак, а музичний смак впливає на сприймання музики у певний момент часу.

Музичний смак залишається стабільним з часом. Це особливо вірно, якщо розглядати переваги для цілого жанру або стилю музики.

Так як саме формується наш музичний смак? Відомо, що соціальні фактори впливають на уподобання музичних стилів у молодих слухачів. Крім того, література з музичної психології неодноразово припускала, що музичний смак частково визначаються особистістю людини. Проте, мета-аналіз досліджень зв'язку

особистісних рис та музичних вподобань, зроблений у 2017 році Schäfer і Mehlhorn показав, що індивідуальні характеристики особистості мають лише незначний вплив на музичний смак. В аналізі вони включали ті дослідження, які вивчали зв'язок принаймні між одним фактором «Великої п'ятірки» і принаймні одним із п'яти вимірів музики. Усі середньозважені коефіцієнти кореляції були дуже малими, більшість із них були близькими до нуля. Найбільші ефекти спостерігалися у відкритості до досвіду, яка виявила невеликі кореляції з вподобанням трьох музичних стилів. Таким чином дослідники зробили висновок, що риси особистості майже не пояснюють міжіндивідуальні відмінності в музичному смаку [35].

Цікавим в цій темі є дослідження Рентфроу і Гослінг (2003), в якому брало участь приблизно 3500 осіб. Дослідники виявили чотири параметри музичного смаку (рефлексивний і складний, інтенсивний і бунтівний, оптимістичний і звичайний, енергійний і ритмічний), кожен з яких по-різному корелює з особистісними вимірами опитувальника «Велика п'ятірка» (екстраверсія, приємність, сумлінність, емоційна стабільність і відкритість) дослідження з питань музичного смаку виявило лише слабку кореляцію між рисами особистості та улюбленими музичними жанрами і натомість підкреслювало зв'язок між статтю та віком, з одного боку, і складністю музики, з іншого боку. Проте, дослідники виявили зв'язок між особистісними характеристиками та причинами, чому людям подобається та чи інша музика.

Незалежно від того, що зв'язок особистісних характеристик та музичного смаку є досить слабким, ми вважаємо доцільним розглянути ці дані, і використати їх для цілей нашого дослідження.

З усіх рис характеру, відкритість досвіду, як показали дослідження, найбільше впливає на жанрові переваги [29]. Люди, які

мають високий показник з відкритості досвіду, здебільшого віддають перевагу складнішій і різноманітнішій музиці, такій як класична музика, джаз, еклектика [17].

Одне з досліджень, що вивчає як риси характеру впливають на емоції, викликані музикою, укладає, що з усіх рис великої п'ятірки, відкритість досвіду найбільше передбачає сильні емоційні реакції на сумну і повільну музику. Найчастіші емоції, викликані сумною музикою – це ностальгія, умиротворення і захоплення. Відкритість досвіду позитивно корелювала з усіма цими емоціями [36]. Тим не менш, інше дослідження, що вивчали здатність музики викликати у слухача «мурашки», не знайшло жодного зв'язку між відкритістю до досвіду та здатністю відчувати мурашки від прослуховування музики. Єдиними параметрами, здатними передбачити мурашки, були як часто людина слухає музику і наскільки високо оцінює важливість музики у своєму житті [30].

В іншому дослідженні вивчалось, як відкритість досвіду та частота слухання музики пов'язані між собою та як вони впливають на музичний смак. Під час прослуховування уривків із класичної музики, люди, які мають високий показник з відкритості до досвіду, швидше переставали отримувати задоволення від музики під час повторних прослуховувань, порівняно з тими людьми, які мали низькі показники з відкритості. Другій категорії, навпаки, музика подобалася більше із повторними прослуховуваннями. Звідси можна припустити, що новизна у музиці – це важлива якість відкритих досвіду людей [21].

Екстраверсія – інший гарний показник жанрових уподобань у музиці. Ця властивість дозволяє прогнозувати як люди будуть використовувати музику. Люди, що мають високий показник екстравертності, зазвичай віддають перевагу щасливій «соціальної» музиці, такій як поп, хіп-хоп, реп, та електронна музика. З іншого боку,

екстраверти слухають музику частіше інтровертів, і частіше використовують музику як фон [13].

Хоча доброзичливість мало впливає на жанрові переваги, вона добре передбачає інтенсивність музичних емоцій, як позитивних, так і негативних. Ті, хто має високий показник доброзичливості, зазвичай відчують сильніші емоції від музики [24].

Тож, дані щодо зв'язку особистісних рис та музичного смаку є досить суперечливими та вимагають подальших досліджень, але дають певну інформацію, від якої можна відштовхуватися у дослідженнях в сфері музичної психології.

Зв'язок музичного смаку та таких характеристик, як вік, стать та фінансове становище, як було вказано вище більше корелює з музичним смаком. Соціально-економічний статус формує життєвий досвід особистості таким чином, що зумовлює перевагу до тієї чи іншої музики завдяки наявності чи не наявності музичного тренування, а також того, яку музику зазвичай слухали представники її класу та як проводили час [16].

Також те, яку музику слухали в сім'ї, визначає музичний досвід людини та те, яка музика здаватиметься їй звичною. Знайомство з об'єктом впливає на свідоме уподобання відповідно до функції перевернутої U-кривої. Естетичну цінність прототипів і знайомство з музичними правилами демонструє висновок про те, що 6-ти та 7-річні діти віддавали перевагу діатонічним мелодіям перед недіатонічними і вважали їх красивішими [23]. Дійсно, у порівнянні з незнайомою музикою, знайома музика викликала набагато сильнішу, залежну від рівня кисню крові активацію пов'язаних з емоціями лімбічних областей і областей винагород, що свідчить про те, що знайомство відіграє роль у нейронній основі музичного задоволення та свідомого уподобання [27].

Також підтвердженням впливу попереднього музичного досвіду людини є те, що викликання спогадів і ностальгії є одними з основних причин прослуховування музики та найсильніших тілесних змін як у літніх, так і у молодих людей [12]. Асоціації пам'яті з життєвими подіями, які відбувалися під час прослуховування музики, диктують сильну емоційну, як досвідну, так і фізіологічну, реакцію на музику [36].

Тож, з даних наданих вище, можна зробити висновок про те, що попередній життєвий досвід, що часто зумовлений соціально-економічним становищем людини, значно впливає на те, від якої музики людина буде отримувати насолоду та якій музиці буде надавати перевагу. Але це пов'язано не тільки з емоціями, які пробуджує в людині та чи інша музика, а і когнітивними процесами. Подібно до гумору, музичний досвід може характеризуватися когнітивними та афективними елементами [9]. У гуморі когнітивний елемент стосується розуміння невідповідності між ключовим моментом і попереднім досвідом, тоді як у музиці він може полягати у виявленні порушення очікуваних подій [21]. Тож, якщо брати до уваги функцію перевернутої U-кривої, можна припустити, що людина завжди буде прагнути знаходитися десь посередині між абсолютно знайомою та абсолютно незнайомою музикою і якщо людина витрачає на прослуховування музики багато часу в своєму житті поріг того, що для неї є звичним буде підніматися і вона буде прагнути до більш складної музики. Те, наскільки часто людина слухає музику, залежить від важливості музики в її житті, що може бути зумовлено багатьма факторами, що вже були описані вище.

Також в багатьох дослідженнях музичних вподобань статистично значущим виявився зв'язок між віком та музичним смаком [8; 26]. Бонневіль-Руссі, Рентфрору, Сю і Поттер (2013) виявили, що люди у

віці 12–19 років віддають перевагу інтенсивній музиці, люди у віці 20–39 років – спокійній та сучасній музиці, а люди у віці 40–65 років – невибагливій та витонченій музиці.

У своєму дослідженні «Взаємозв'язок між причинами використання музики, музичним смаком, віком, та життєвими цілями» E. Hird та A. North (2021) зацікавилися численними даними про зв'язок віку та музичного смаку і висунули гіпотезу про те, що музичний смак змінюється з віком через те, що з віком змінюються життєві цілі, а отже і причини для прослуховування музики. В цьому дослідженні вони довели, що: а) життєві цілі пов'язані з віком та змінюються протягом життя; б) життєві цілі впливають на музичні переваги, незалежно від віку; в) різні жанри музики передбачають різні причини їх прослуховування [20]. Наприклад, дуже не вірогідно, що хтось буде прослуховувати клубну музику під час читання.

В підлітковому віці для людини найбільш важливим є спілкування з однолітками [28], що передбачає певні життєві цілі та певне проведення часу. Також, в цьому віці люди є більш орієнтованими на свою референтну групу. У одному з досліджень підлітки змінювали свої рейтинги симпатій, щоб відповідати їх референтній групі, коли була виявлена популярність певної музики серед їх друзів [5], таким чином підтверджуючи, що підлітки є більш вразливими впливу групи однолітків на формування музичного смаку.

Протягом пізнього підліткового та раннього дорослого віку люди є менше залежними від їх референтної групи та більш орієнтованими на себе. Дорослішання також йде поруч зі зміною цінностей та цілей, а отже і способу планування та проведення особистого часу, що впливає на обставини і причини прослуховування ними музики. Також у пізньому дорослому віці люди стають більш дослідницькими та відкритими для прослуховування різних музичних жанрів, що

узгоджується з гіпотезою «відкритого вуха» [26], яка, у свою чергу, призводить до формування музичного смаку, який викристалізується в наступні роки. Згідно з попередніми дослідженнями, зв'язок між сталим музичним смаком і симпатією до музики в певний момент часу є гнучким в ранньому дорослому віці в порівнянні з дитинством або пізнім дорослим віком [28].

Люди похилого віку надають перевагу музиці, яка була популярною в роки їхньої молодості, проте не було доведено їх переваги до спокійної, розслаблюючої музики [28].

Тож, в результаті аналізу досліджень психологічних чинників формування музичного смаку, ми можемо прийти до висновку, що ними є вік, стать, фінансове становище та попередній музичний досвід. Незначним чином згідно досліджень впливають особистісні характеристики, а саме відкритість досвіду, екстраверсія та доброзичливість.

Висновки до розділу 1

Отже, людський мозок має унікальну здатність сприймати і розуміти музику. Багато базових аудиторних та музичних навичок, таких як сприймання висот та тембру, починають розвиватися ще, коли дитина знаходиться в утробі. Важливим аспектом сприймання музики людиною є цілісність її сприйняття, а приємність чи неприємність звучання певного поєднання звуків визначається поняттям консонансу та дисонансу.

Музичні вподобання, на відміну від музичного смаку, є ситуативним конструктом, який визначає перевагу одного твору над іншим в певний момент часу. На цю перевагу впливають поточний настрій, увага, збудження, поточні соціальні установки, оцінка успіху твору в досягненні мети, відповідність твору соціальним кодексам та

стандартам групи однолітків, музичний смак, уважність при прослуховуванні музичного твору.

Музичний смак – це загальний шаблон уподобань особистості протягом тривалого періоду часу. Фактори, які впливають на формування музичного смаку є досить різноманітними, проте можна виділити значний вплив попереднього досвіду, який залежить від сім'ї та способу життя. Цей вплив пояснюється U-кривою музичних переваг, згідно з якою більш знайома для нас музика має більше шансів нам сподобатися. Також, за тою ж самою U-кривою, можна припустити, що люди, які мають великий музичний досвід і слухають музику часто і уважно, будуть прагнути до чогось нового та незвичного. Також важливим фактором є вік – від нього залежать задачі, які ми хочемо щоб були виконані певною музикою, а також те, наскільки на наш музичний смак впливає наша референтна група. Для підлітків музика – це важливий елемент соціалізації, вони слухають популярну у свій період часу музику та у перевагах орієнтуються на однолітків. Люди молодого віку більше експериментують зі своїм музичним смаком та схильні більше орієнтуватися на власні почуття у виборі музики. Люди похилого віку надають перевагу музиці їхньої молодості.

Особистісні характеристики, зв'язку з музичним смаком яких дослідники надали багато уваги, не виявилися істотно важливими в формуванні музичного смаку – вони пояснювали тільки 10% того, чому нам подобається різна музика. Проте, деякі дані все ж таки здаються нам цікавими. Наприклад, відкритість досвіду була пов'язана з перевагами до більш складної та різноманітної музики, більш інтенсивних емоцій пов'язаних з музикою та прагнення до нової музики. Екстраверсія була пов'язана з перевагою до більш щасливої, соціальної музики, що може бути пояснено тим, для чого ці люди

зазвичай слухають музику. Доброзичливість була пов'язана з інтенсивністю музичних емоцій – доброзичливі люди зазвичай відчувають сильніші емоції від музики.

Всі описані вище чинники можуть по різному впливати на формування музичного смаку. В нашому дослідженні ми вирішили більш детально дослідити психологічні чинники формування музичного смаку людини.

РОЗДІЛ 2

МЕТОДОЛОГІЧНЕ ОБГРУНТУВАННЯ ДОСЛІДЖЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ ЧИННИКІВ МУЗИЧНОГО СМАКУ

2.1. Обґрунтування методичного інструментарію дослідження психологічних чинників формування музичного смаку

З метою виявлення психологічних чинників формування музичного смаку в якості дослідницького інструментарію було обрано: 1) метод інтерв'ю – для дослідження музичних вподобань, досвіду та цілей прослуховування музики респондентів; 2) Опитувальник «Велика п'ятірка» – для дослідження особистісні характеристики респондентів.

З метою визначення та вивчення музичних вподобань респондентів ми використали метод інтерв'ю.

За допомогою методу інтерв'ю ми дослідили музичні вподобання досліджуваних, їх досвід та цілі прослуховування музики, а також їх емоції, пов'язані з улюбленою музикою.

На даний момент не існує методик дослідження музичного смаку, які відповідають цілям нашого дослідження, тому нами було розроблено авторське інтерв'ю для дослідження чинників формування музичного смаку.

Ми використовували нестандартизоване інтерв'ю для покращення контакту між психологом та досліджуваним та розташуванням його до того, щоб ділитися емоційними деталями свого досвіду.

Принципи на яких створювалось питання нашого інтерв'ю базувалися на завданнях нашого дослідження, а саме визначенні чинників формування музичного смаку.

Найпершими питаннями були питання про вік та улюблені жанри досліджуваних – для розуміння їх музичних переваг та дослідження зв'язку між віком та музичними перевагами.

Також досліджуваним були задані питання про важливість музики в їх житті, частоту її прослуховування, та ситуації, в яких вони слухають музику. Нами припускалось, що отримана інформація якоюсь мірою зможе пояснити вибір музики досліджуваним.

Також в нашому інтерв'ю ми використовували питання, які передбачались нами як важливі для дослідження емоційної складової музичного досвіду досліджуваних – їх цілі прослуховування музики, емоції які, вони отримують від улюбленої та не улюбленої музики, важливість тексту в музиці, чи подобається їм слухати сумну музику.

Також ми запитували у досліджуваних як би вони уявили улюблену та не улюблену музику, якби вона була людиною. За допомогою цього питання ми намагалися дослідити оціночний аспект музичного досвіду та те, чи може музика бути пов'язана з ідентичністю людини.

Для дослідження музичного досвіду досліджуваних, важливості музики в їх сім'ї, того як їх музичний смак змінювався протягом життя та з чим це було пов'язано, ми просили досліджуваних розказати про їх “музичну біографію”.

Оскільки, одним із завдань нашого дослідження було дослідити зв'язок особистісних характеристик особистості з її музичними вподобаннями, був використаний опитувальник «Велика п'ятірка».

«Велика п'ятірка» (*Big five*) – це опитувальник, який ґрунтується на теорії особистості Р. Кеттела, згідно з якою риса особистості — це відносно постійна тенденція реагувати на певних ситуації певним чином. Особистість же дозволяє передбачити поведінку людини в тій чи іншій ситуації. П'ятифакторна модель особистості, розроблена в

такий спосіб, щоб із набору рис можна було скласти структурований і досить повний портрет особистості. Ця модель включає 5 основних факторів, кожен з яких, у свою чергу, поєднує групу характеристик. У більшості досліджень вони називаються первинними факторами.

Так, класична «Велика п'ятірка» виділяє такі основні фактори (їх ще називають вторинними):

- нейротизм (neuroticism), також зустрічається переклад – неврозність;
- екстраверсія (extraversion);
- відкритість досвіду (openness to experience)
- доброзичливість (agreeableness)
- сумлінність (conscientiousness).

Сумлінність включає надійність, відповідальність, скрупульозність у роботі, дисциплінованість, самоконтроль, організованість.

До *екстраверсії* входять риси, властиві інтровертам або екстравертам, – комунікабельність, товариськість, балакучість, прагнення компанії тощо.

У чомусь близька *доброзичливість* – ця група присвячена тому, наскільки людина прагне соціуму. Включені до неї аспекти характеризують те, чи приємна особистість у спілкуванні, чи намагається порозумітися з іншими або, навпаки, грубить, відштовхує, обособлюється. Тут же порушуються питання того, чи вміє людина співчувати, розуміти емоції та почуття інших людей, чи добра вона та чи егоїстична вона.

Нейротизм, кажучи загалом, показник емоційної стабільності/нестабільності, чутливості, нервозності, неспокійності, дратівливості.

Відкритість досвіду передає те, чи готова людина до сприймання нового, чи подобається їй осягати, вивчати що-небудь, чи схильна до фантазій, креативності, наскільки в неї розвинена уява.

Опитувальник “Велика п’ятірка” був адаптований для різних мов і культур, його валідність підтверджена численними дослідженнями.[1] Як було вказано в попередніх розділах, опитувальник Велика п’ятірка досить часто використовувався в дослідженнях музичного смаку, так як він є зручним у проходженні і не вимагає складних процедур, він досить широко та точно відображає риси особистості, які можуть бути пов’язані зі сприйманням мистецтва, емоційністю і т. ін. Все це робить його дуже вдалим для досліджень, пов’язаних з музичним смаком.

Співставлення даних заповнення досліджуваними опитувальника “Велика п’ятірка” та проходження ними інтерв’ю, допоможе зробити висновки про взаємозв’язок особистісних характеристик та музичного смаку особистості.

2.2. Організація та проведення дослідження психологічних чинників формування музичного смаку

Виходячи з наукової проблеми, цілей і завдань дослідження, ми визначили емпіричну базу і розробили програму дослідження. Складаючи програму дослідження, ми виходили з необхідності дослідження психологічних чинників формування музичного смаку.

Дослідження проводилося онлайн за допомогою інтернет-ресурсу Google Форми та платформи для відеоконференцій Zoom.

Вибірку дослідження склали 7 респондентів віком від 21 до 56 років, з них 3 жінки та 4 чоловіки. Досліджувані не обиралися за певними критеріям: вибірку дослідження складали люди різного віку

та статі, з перевагами до різних жанрів музики та з різною оцінкою важливості музики в своєму житті.

Кожне інтерв'ю було записано на диктофон. Для запису була попередньо отримана згода досліджуваних. Кожне інтерв'ю тривало від 20 до 30 хвилини.

Опитувальник “Big Five” заповнювався досліджуваними за допомогою інтернет-ресурсу Google Форми.

Програма дослідження передбачала: 1) виявлення та оцінку музичних вподобань респондентів; 2) вивчення та оцінку особистісних характеристик досліджуваних.

Висновки до розділу 2

Тож, нами було організовано та проведено дослідження психологічних чинників музичного смаку. Програма дослідження передбачала: 1) виявлення та оцінку музичних вподобань респондентів; 2) вивчення та оцінку особистісних характеристик досліджуваних. Відповідно до цих завдань нами було обрано такі методики: опитувальник “Big Five” та авторське інтерв'ю. За допомогою опитувальника “Big five” було визначено вираженість особистісних характеристик досліджуваних, а методика авторського інтерв'ю дозволила нам гнучко і якісно дослідити музичні переваги досліджуваних, їх цілі для прослуховування музики, важливість музики в їх житті, ситуації, в яких вони її прослуховують та інші важливі аспекти їх музичного досвіду. Завдяки цьому ми можемо зробити змістовні та розгалужені висновки про психологічні чинники музичного смаку.

РОЗДІЛ 3

АНАЛІЗ РЕЗУЛЬТАТІВ ЕМПІРИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ ЧИННИКІВ МУЗИЧНОГО СМАКУ

3.1. Аналіз та інтерпретація результатів емпіричного дослідження музичних вподобань та музичного смаку особистості

В результаті проведення дослідження психологічних чинників музичного смаку було отримано дані про музичні вподобання досліджуваних, їх особистісні характеристики та зв'язок між ними.

Було оброблено 8 аудіозаписів інтерв'ю та результатів опитувальника Велика п'ятірка.

Після обробки отриманих даних аудіозаписів інтерв'ю нами було отримано такі результати.

Досліджуваний №1. Чоловік, 22 роки

Музика є дуже важливою в його житті (10/10), слухає музику приблизно 80 % часу, має свій сформований плейлист до якого ставиться дуже уважно, «полює» за новою музикою. Слухає музику різних жанрів (переважно, рок, хіп-хоп, джаз, блюз, поп-музику).

Першим його музичним досвідом була музика в машині батька (балади, радянська рок-музика), та радіо вдома. До 13 років слухав різну популярну в той час музику, не дуже активно. Згодом він почув пісню групи Linkin Park в фільмі, потім ще декілька пісень цієї групи. Він «закохався» в почуте, скачав один альбом даної групи і слухав тільки його протягом якогось часу. Любов до цієї групи з того моменту триває протягом життя досліджуваного, їх пісні мають особливе місце в його плейлисті. Далі він слухав рок («це було популярно»), а в пізньому підлітковому віці, почав експериментувати з різними жанрами. Так в його плейлисті з'явився джаз, блюз та інші незвичні для нього в той час жанри.

Основною ціллю для прослуховування музики називає отримання задоволення. Слухає її зазвичай в дорозі на роботу, за покупками, за домашніми справами вдома. Коли чує музику, яка йому подобається відчуває «неповторне відчуття, яке важко описати», зазвичай ці відчуття кожного разу однакові. Не любить слухати сумну музику та не звертає уваги на текст. Коли чує музику, яка йому не до смаку, дуже сильно дратується, або ставиться нейтрально, в залежності від музики. Іноді може десь почути музику, яка не в його смаку, але вона створює певний настрій, який йому приємний. Та, такий самий настрій він може створити і за допомогою своєї музики.

Досліджуваний №2. Чоловік, 30 років

Слухає важкий рок та хеві-метал, сам грає на гітарі. Зазвичай прослуховує музику в навушниках на шляху до роботи. Ця музика дозволяє йому виштовхнути з себе весь негатив, відчути прилив сил. Ціллю прослуховування музики називає втечу в свій «кокон», коли йому не хочеться бачити та чути людей. Музика варіюється залежно від цілей, наприклад, для сну в дорозі використовує більш м'яку музику, але в рамках вище вказаного жанру. Не слухає сумну музику, не звертає уваги на текст. В музиці цінує сильні інструментальні партії, талановитий сильний вокал, подобається, що музика «качає». Зазвичай слухає один незмінний плейлист з 30 пісень.

В сім'ї музику слухали не часто. Першими вподобаними музичними творами були пісні в жанрі хіп-хоп. Перевагу до металу привило його оточення. Спочатку ця музика здавалася йому неприємною та не узгоджувалася з його внутрішнім станом, та згодом він звик і йому навіть почало подобатися. Рідні були досить відсторонені від його вподобань – «Не забороняли і не хвалили».

Зараз відчуває роздратування від сучасної електронної музики та репу. В репі його дратує текст, в якому немає сенсу. Але навіть той

реп, в якому хороша музика і текст не подобається через те, що звучить частіше за все дуже нахабно. Якби його музика була би людиною, він би описав її як чесну, розумну людина, професійну у своїй справі, як і він сам.

Досліджуваний № 3. Жінка, 27 років

Надає перевагу жанрам Інді, Авангард. В піснях найбільш важливим вважає текст (варто вказати, що жінка – викладач англійської мови). Слухає музику «аналітичним» шляхом – не складає плейлистів, частіше переглядає якогось виконавця, щоб дізнатися чи з'явилося щось нове зі світу музики, уважно слухає пісні, які вмикає, концентруючись на процесі.

Батьки часто намагалися зайняти її музичними каналами, в підлітковому віці показали мюзикли. В 13 років знайшла для себе групу Green day і весь рік слухала один альбом. Далі слухала дуже багато року. Коли в 2015 році було популярним техно, надавала перевагу цьому жанру і відвідувала багато вечірок.

Основну ціль слухати музику вбачає в створенні атмосфери або отриманні нового досвіду. Не слухає сумну музику, вважає, що це може її «опустити» в емоційному плані. Інді музику, яку вона слухає, цінує за простоту, але деякі виконавці цього жанру не відповідають цьому і здаються їй «пластиковими».

Досліджуваний №4. Жінка, 21 рік

Коли почалась війна, вона почала слухати пісні про війну, які в даний момент є популярними в соц. мережах. Вони підіймають їй бойовий дух і дарують відчуття спільності.

До війни вона слухала дуже різну музику: «я могла послухати кальяний реп, а потім якусь рокову пісню з підліткового віку, або якусь популярну пісню зараз». Музику слухає часто, приблизно 50% часу. Частіше за все слухає музику прогулюючись сама, або сидячи

біля моря. До того, ж включає музику під час прибирання або в дорозі. Загалом, часто не так принципово, що слухати – включає підбірки на YouTube, але потім додає пісні, які сподобалися.

В сім'ї музику слухали мало. В 13 років почала слухати рок, він їй більше з усього «запав в душу». Виконавці здавалися епатажними та не такими як всі.

Пізніше потрапила в компанію, де часто слухали реп. Через це вона теж почала частіше його слухати. В цей час було багато страждань щодо стосунків з протилежною статтю, які вона проживала під цю музику: «Страждати якось краще під російський реп, чим під якусь Нірвану».

Зараз також часто слухає сумну музику, на слова якої звертає увагу і співпереживає персонажам. Дуже впливають на вибір музики події, пов'язані з нею. Дуже любить слухати музику з літніх дискотек та згадувати їх, а також пісні з чемпіонатів по футболу, які створюють для неї приємні асоціації з цим видом спорту.

Досліджуваний №5. Чоловік, 33 роки

Слухає електронну музику (drum and bass). В його підлітковому віці ця музика була дуже популярною. Він також займався діджеїнгом.

Уважно ставиться до свого плейлиста, довго його збирав, є плейлисти по жанрам та настроям. Буває таке, що включає веселий плейлист і стає краще. Сумну музику слухає рідко: «я і так сумний, навіщо мені собі ще таке влаштовувати». Вважає музику чимось сакраментальним. Вважає свою музику глибокою та інтровертною. Частіше слухає музику без слів, в музиці важлива музика.

Не подобається поп-музика та сучасна музика, яка зроблена «ліниво».

Під час прослуховування своєї музики зазвичай відчуває ейфорію, радість, бажання танцювати. Каже, що музика часто діставала його з емоційного дна.

В сім'ї дуже цінував музику тато. Він завжди приносив касети на зустрічі друзів, та водив досліджуваного на концерти. Досліджуваний досі іноді слухає радянський рок, який любить його тато.

Зараз слухає музику рідше через проблеми в житті: «зараз ходиш, рефлексуєш, грузишся і нічого не хочеш чути, шукаєш тишу».

Після інтерв'ю сказав, що згадав про музику і «ожив».

Досліджуваний №6. Жінка, 52 роки

Слухає музику рідко, приблизно 15% часу. Класична музика подобається, не потужна, а спокійна, як Місячна соната. Також подобаються запальні, позитивні пісні. Включає музику на фон під час роботи. Вона заспокоює, приносить задоволення і приємні емоції.

Важливі слова в піснях та її сенс. Подобається, коли слова в музиці пов'язані з певними моментами її життя, допомагають згадати емоції. Перші музичні спогади з дитинства, як слухала пісню про мамонтеня і їй не вистачало мами. Далі основні музичні спогади про пісні, які асоціювалися з певними чоловіками, за якими вона сумувала і слухала певні пісні. Також багато пісень асоціюються з приємними моментами життя (наприклад, з відпочинком на морі).

Подобається музика, від якої хочеться танцювати. Таку музику зазвичай хочеться слухати, коли є настрій. Приблизно так само на неї впливає весела розмова або комедія. Допомагає вийти з рутини, відчути радість. «Начебто щось робиш дома і запалює, підіймає настрої». Подобаються такі ж самі запальні, активні артисти: «Вони такі запальні, ноги самі танцювали!»

Слухає як старі пісні своєї молодості так і нові. Не подобається занадто голосна музика з сильними басами.

Якби її музика була людиною, то вона була би запальною, відкритою, позитивною, тою на яку можна покластися, яка може підтримати.

В сім'ї слухали музику багато. Слухали популярну в той час музику під час побутових справ.

Досліджуваний №7. Чоловік, 56 років

Слухає музику переважно в машині, не подобається тиша. З 2014 року слухає більше українські патріотичні пісні та музику своєї молодості. Може зібрати плейлист і слухати його хоч і два роки. Важливість музики для себе оцінює на 7 із 10.

В сім'ї багато слухав музику старший брат – ту, яка була в той час популярна. Він також слухав цю музику (Modern Talking, Машина времени і т. ін.)

Обирає музику, в якій подобається мелодія, ритм. Забуваєш проблеми, яюсь на душі добре.

Подобаються пісні, зі словами яких себе асоціює.

Іноді слухає сумну музику. Деякі українські пісні дуже трогають «Аж сльози виступлять на очах». Але частіше старається пропускати, бо на душі важко стає. Деякі пісні асоціюються з сумними моментами життя.

Проаналізувавши результати інтерв'ю, можна зробити такі висновки:

- Досліджувані слухають музику майже виключно для задоволення своїх емоційних потреб.

- Підлітковий вік є дуже сприятливим для формування музичних смаків та активного прослуховування музики. Переважно, період активного захоплення якимсь жанром чи виконавцем починається в 13 років. Це можна пов'язати з тим, що підлітки формують свою ідентичність і можуть робити це в тому числі за допомогою музики.

Зазвичай на формування смаків в підлітковому віці дуже впливають популярна в той час музика та однолітки. В дорослому віці люди зазвичай стають не такими категоричними у своїх музичних смаках і дозволяють собі експериментувати (але є і виключення). В пізньому дорослому віці люди схильні слухати пісні своєї молодості, але не тільки їх.

- Загалом, люди прослуховують музику під час зайняття побутовими справами, або в дорозі, створюючи атмосферу, компенсуючи пустоту і тишу позитивними стимулами.

- Ставлення до музики в сім'ї впливає на важливість музики для особистості

В результатах інтерв'ю, окрім перерахованих вище спостережень можна знайти ще деталі, які можуть свідчити про вплив особистісних характеристик:

- Прагнення чи не прагнення до прослуховування сумної музики, або цінність слів у музиці.

- Чітка окресленість свого музичного смаку чи здатність слухати абсолютно різну музику і отримувати від неї задоволення.

- Залежність музичного смаку від соціальних факторів, здатність відчувати єдність з суспільством і часом через музику.

- Також можна помітити, що описуючи свою музику, люди зазвичай вживають такі характеристики, які вони приписують і собі, завдяки чому можна зробити висновок, що музика це важлива частина ідентичності. В той же час, музиці, яка людям не подобається, вони приписують якості, які їм самим не приємні в людях і в собі.

- Також помітною є якість деяких людей проживати якісь спогади через музику, отримувати задоволення більше не від самих гармоній та мотивів, а від того асоціативного ряду, який йде разом з цією музикою.

виділити деталі, які можуть свідчити про вплив особистісних

3.2. Аналіз зв'язку особистісних характеристик особистості з її музичними вподобаннями

Було досліджено зв'язок особистісних рис особистості та її музичних вподобань та отримано такі результати.

Дані про розподіл вираженості особистісних характеристик, в результаті заповнення опитувальника «Велика п'ятірка» представлено нижче.

За показником «нейротизм» досліджувані розподілені наступним чином (рис.3.1.).

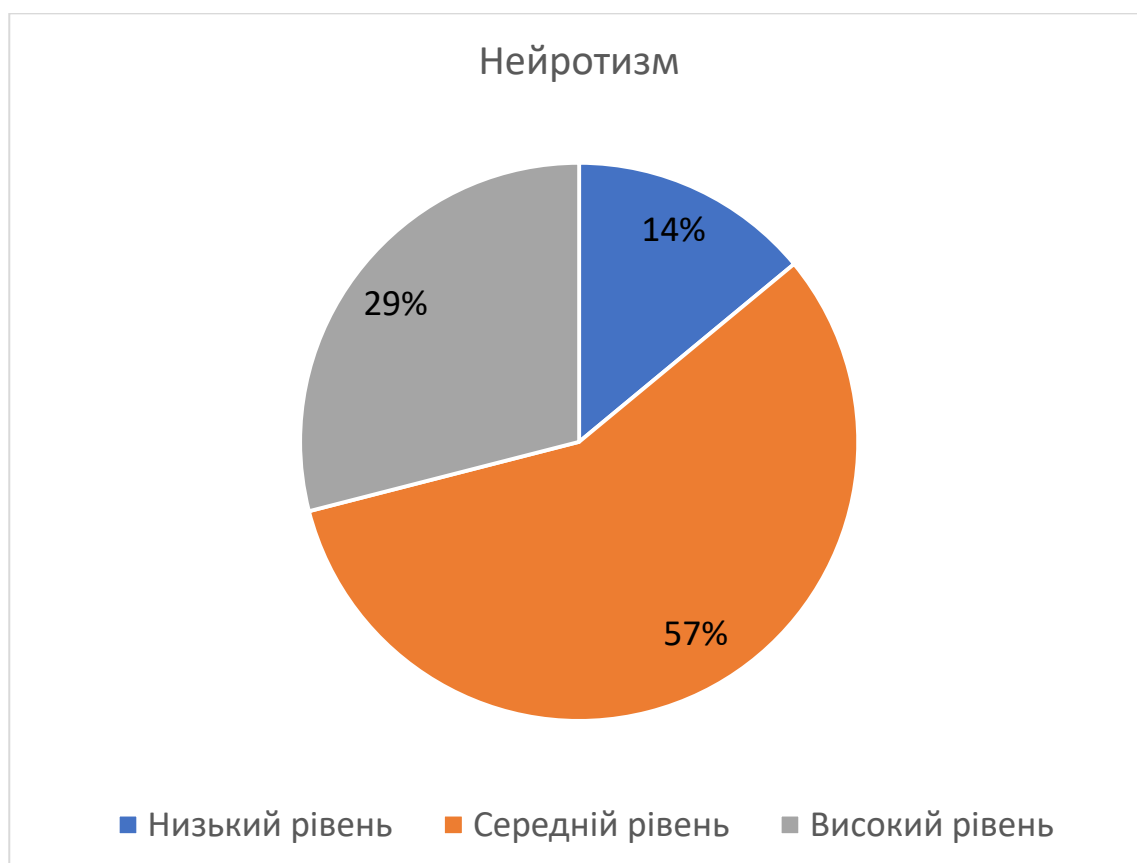

Рис.3.1. Відсоткові показники результатів вибірки за шкалою Нейротизм

57% респондентів мають середній рівень вираженості балів за шкалою «нейротизм», 29% досліджуваних мають високий ступінь вираженості нейротизму, а 14% респондентів – низький.

За показником «екстраверсія» досліджувані розподілені наступним чином (рис.3.2.)

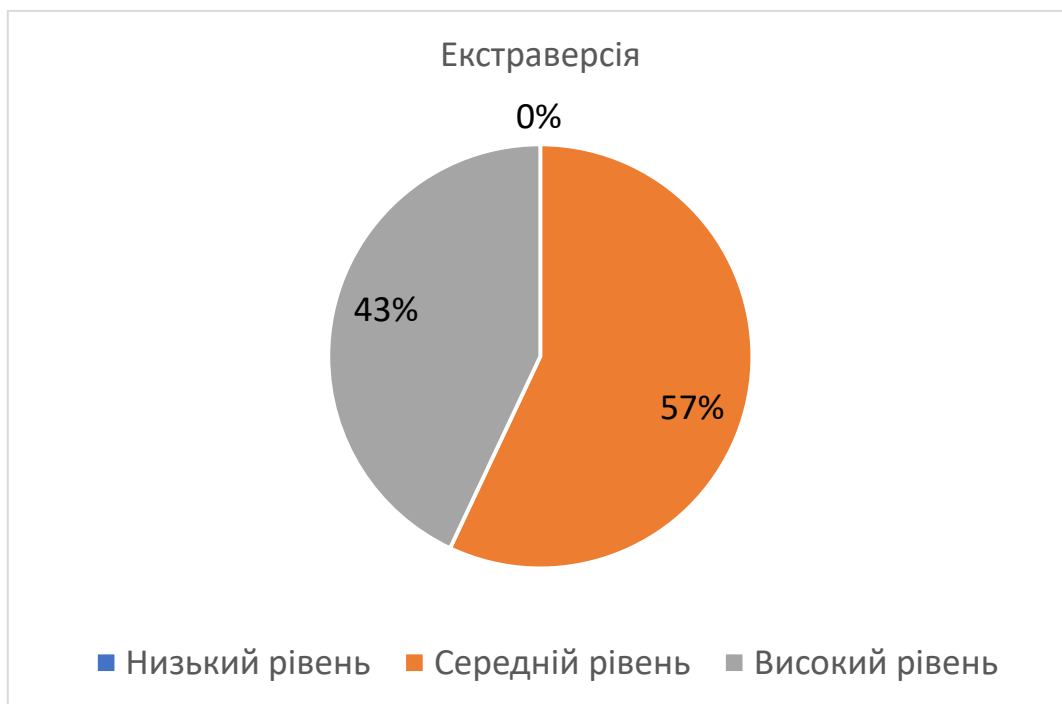

Рис. 3.2. Відсоткові показники результатів вибірки за шкалою Екстраверсія

Більша половина досліджуваних (57%) має середній рівень вираженості за шкалою екстраверсія, а 43% досліджуваних отримали високі бали за цією шкалою. Жоден із досліджуваних не характеризується низькою вираженістю рис за шкалою Екстраверсія.

За показником «відкритість досвіду» досліджувані розподілені наступним чином (рис.3.3.): 57% досліджуваних мають середній рівень вираженості ознаки за цією шкалою, 43%б – високий. Жоден із досліджуваних не характеризується низькою вираженістю рис за шкалою Відкритість досвіду.

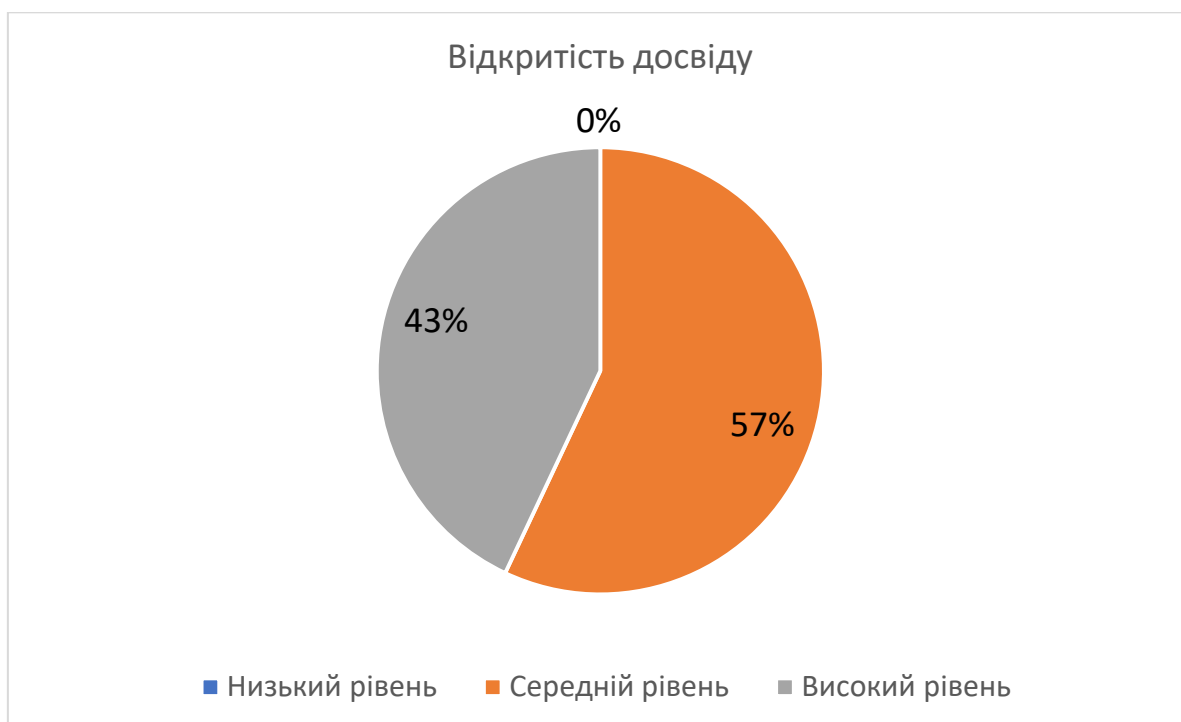

Рис. 3.3. Відсоткові показники результатів вибірки за шкалою Відкритість досвіду

За показником «доброзичливість» досліджувані розподілені наступним чином (рис.3.4.).

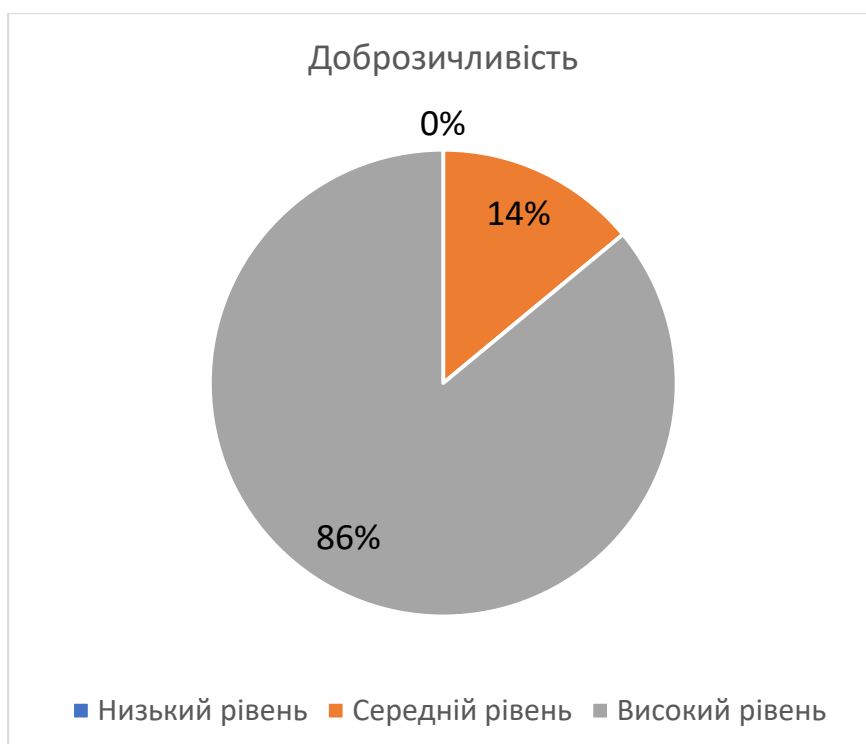

Рис.3.4. Відсоткові показники результатів вибірки за шкалою Доброзичливість

14% досліджуваних мають середній рівень вираженості за шкалою «доброзичливість», 86% – високий рівень. Жоден із досліджуваних не характеризується низькою вираженістю рис за шкалою «доброзичливість».

За показником «сумлінність» досліджувані розподілені наступним чином (рис.3.5).

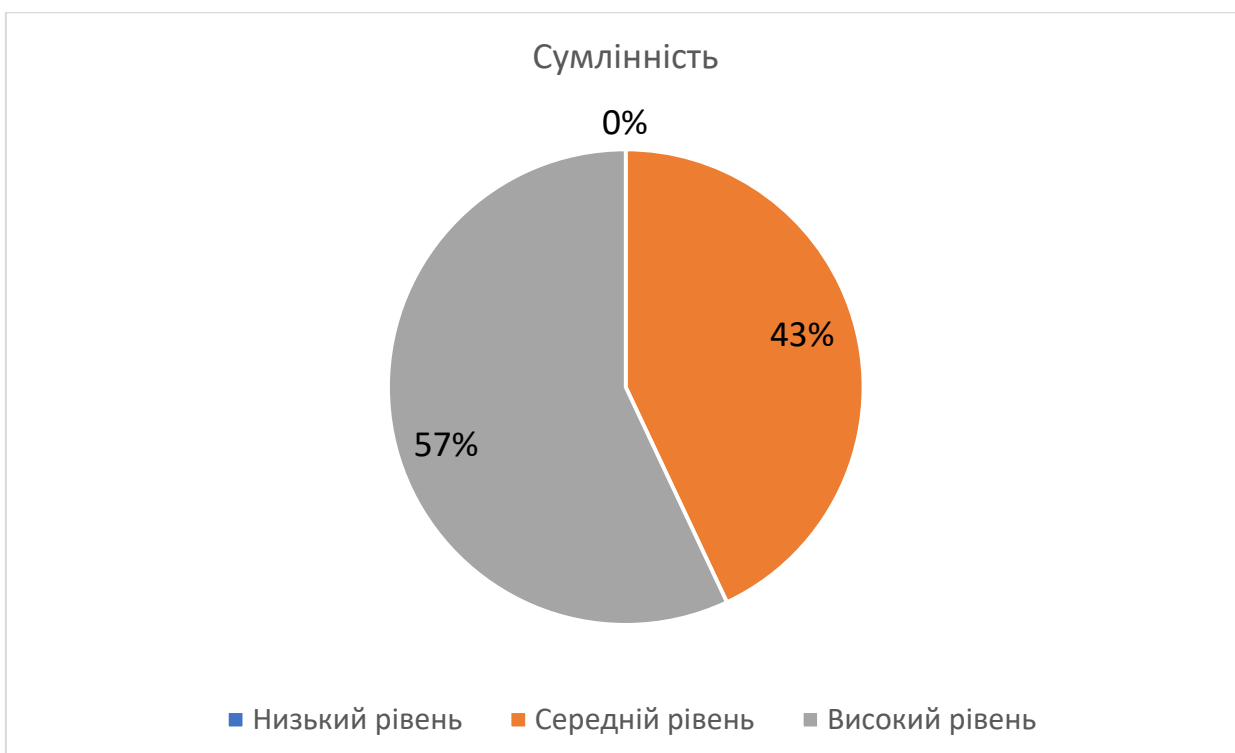

Рис. 3.5. Відсоткові показники результатів вибірки за шкалою Сумлінність

За шкалою сумлінності 57% досліджуваних займають високий рівень, 43% - середній.

Тож, вираженість риси за шкалою Нейротизм є середньою у більшій частині досліджуваних (57%), у 29% досліджуваних вона є високою, у 14% - низькою. Більша половина досліджуваних (57%) знаходиться на середньому рівні за шкалою екстраверсії. 43% досліджуваних отримали високі бали за цією шкалою. Жоден із досліджуваних не характеризується низькою вираженістю рис за

шкалою Екстраверсія. Аналогічним чином розподілилися результати і за шкалою Відкритості досвіду - 57% досліджуваних мають середній рівень за цією шкалою, 43% - високий. За шкалою Доброзичливості 14% досліджуваних мають середній рівень, 86% - високий. За шкалою сумлінності 57% досліджуваних займають високий рівень, 43% - середній.

В результаті аналізу результатів проходження досліджуваними інтерв'ю та методики Велика п'ятірка не було знайдено зв'язку між особистісними характеристиками та музичним смаком. Але, це не дозволяю нам робити висновок, що такого зв'язку немає. Причини відсутності статистично значущого взаємозв'язку між особистісними характеристиками та музичним смаком можуть бути такими: а) занадто мала вибірка – ми очікуємо, що за більшої вибірки результати були би більш значущими. б) не достатньо розгалужений опитувальник, який міг не виявити важливих особистісних чинників музичного смаку. В наступних дослідженнях ми плануємо використовувати більш детальні опитувальники, як наприклад, 16-факторний опитувальник Кеттела.

Висновки до розділу 3

Ми провели дослідження психологічних чинників музичного смаку. В результаті дослідження було виявлено, що досліджувані слухають музику майже виключно для задоволення своїх емоційних потреб. Підлітковий вік є дуже сприятливим для формування музичних смаків та активного прослуховування музики (починаючи від 13 років), зазвичай на формування смаків в підлітковому віці дуже впливають популярна в той час музика та однолітки. В дорослому віці люди зазвичай стають не такими категоричними у своїх музичних смаках і дозволяють собі експериментувати (але є і виключення). В

пізньому дорослому віці люди схильні слухати пісні своєї молодості, але не тільки їх. Тож, важливим чинником формування музичного смаку є вік. Загалом, люди прослуховують музику під час зайняття побутовими справами, або в дорозі, створюючи атмосферу, компенсуючи пустоту і тишу позитивними стимулами.

Також було виявлено чинники, які можуть впливати на музичний смак і бути пов'язаними з особистісними характеристиками – наприклад, прагнення чи не прагнення до прослуховування сумної музики, цінність слів у музиці, чітка окресленість свого музичного смаку чи здатність слухати абсолютно різну музику і отримувати від неї задоволення, залежність музичного смаку від соціальних факторів, здатність відчувати єдність з суспільством і часом через музику, проживати якісь спогади через музику, отримувати задоволення більше не від самих гармоній та мотивів, а від того асоціативного ряду, який йде разом з цією музикою чи навпаки надання більшої цінності інструментальним партіям та таланту вокалу.

Результати нашого дослідження показали відсутність зв'язку між особистісними характеристиками та музичним смаком, але на нашу думку це може бути причиною малої вибірки та не розгалуженого опитувальника. Тож, дане дослідження можна використовувати як модель для наступних досліджень, зі внесенням певних вдосконалень. На нашу думку в наступних дослідженнях варто більше уваги приділяти не зв'язку певних жанрів та особистісних характеристик, а зв'язку особистісних характеристик з тим, чому люди слухають музику і як її сприймають. За допомогою цього, на нашу думку можна передбачити жанри та стилі, яким люди надають перевагу.

ВИСНОВКИ

1. Теоретичний аналіз літератури на тему психологічних чинників музичного смаку свідчить про те, що музичний смак є комплексним психологічним феноменом, на який впливає велика кількість чинників. Дослідження зв'язку особистісних характеристик та музичного смаку свідчать про те, що відкриті досвіду люди надають перевагу більш складній та різноманітній музиці, більш інтенсивним емоціям пов'язаним з музикою та прагнуть до нової музики. Екстраверсія була пов'язана з перевагою до більш щасливої, соціальної музики, що може бути пояснено тим, для чого ці люди зазвичай слухають музику. Доброзичливість була пов'язана з інтенсивністю музичних емоцій – доброзичливі люди зазвичай відчувають сильніші емоції від музики.

Та аналіз досліджень взаємозв'язку особистісних характеристик та музичного смаку свідчить про те, що цей зв'язок в більшості випадків не є статистично значущим і пояснює лише 10% того, чому людям надають перевагу тому чи іншому стилю.

На перевагу цьому, дослідникам таких чинників музичного смаку як вік, стать та рівень доходу вдалося знайти статистично значущі результати. Це пояснюється тим, що у людей різного віку музика грає різну роль в житті. Підлітки орієнтуються на їх референтну групу та зазвичай надають перевагу популярним жанрам, а дорослі люди більше орієнтуються на свої відчуття та експериментують з різними жанрами. Люди похилого віку схильні слухати музику своєї молодості. Рівень доходу сім'ї багато в чому визначає те, як сім'я зазвичай проводила свій час, а отже формує ранній музичний досвід особистості. Вплив попереднього музичного досвіду був доведений і демонструється перевернутою U-шкалою музичних переваг, де переваги зі збільшенням кількості прослуховування, спочатку зростають, а потім починають

спадати. Важливою причиною слухати музику для більшості людей є емоційна регуляція і це також може впливати на музичний смак. Уважне та не уважне прослуховування музики впливає на емоції від неї та на формування переваг. Перевернута U-шкала у випадку уважного прослуховування музики відтворюється, а у випадку неуважного графік переваг виглядає як крива, яка монотонно підіймається вгору.

2. Нами не було знайдено існуючих методик для дослідження музичного смаку особистості, які відповідали би цілям нашого дослідження. Для дослідження психологічних чинників музичного смаку ми розробили авторське інтерв'ю. Задля розробки питань інтерв'ю ми визначили такі критерії оцінки музичних вподобань та музичного смаку особистості: вік, улюблені жанри, важливість музики в житті, частота та ситуації прослуховування, цілі прослуховування музики, емоції від музики, важливість тексту в музиці, слухання сумної музики, життєвий досвід (музична біографія).

3. В результаті нашого дослідження було визначено, що особистісні характеристики не пов'язані з музичним смаком, але це може бути пов'язано з занадто малою вибіркою та недостатньо розгалуженим опитувальником. В наших подальших дослідженнях ми плануємо удосконалити ці недоліки, а це дослідження використовувати, як модель.

4. В результаті проведенні емпіричного дослідження психологічних чинників формування музичного смаку, було визначено, що досліджувані слухають музику майже виключно для задоволення своїх емоційних потреб, підлітковий вік є дуже сприятливим для формування музичних смаків та активного прослуховування музики (починаючи з 13 років), зазвичай на формування смаків в підлітковому віці дуже впливають популярна в той час музика та однолітки. В дорослому віці люди зазвичай стають не такими категоричними у своїх

музичних смаках і дозволяють собі експериментувати. В пізньому дорослому віці люди схильні слухати пісні своєї молодості, але не тільки їх. Загалом, люди прослуховують музику під час зайняття побутовими справами, або в дорозі, створюючи атмосферу, компенсуючи пустоту і тишу позитивними стимулами.

Окрім перерахованих вище спостережень можна знайти деталі, в яких досліджувані відрізнялися. Наприклад, прагнення чи не прагнення до прослуховування сумної музики, або цінність слів у музиці. Чітка окресленість свого музичного смаку чи здатність слухати абсолютно різну музику і отримувати від неї задоволення. Залежність музичного смаку від соціальних факторів, здатність відчувати єдність з суспільством і часом через музику. Також помітною є якість деяких людей проживати якісь спогади через музику, отримувати задоволення більше не від самих гармоній та мотивів, а від того асоціативного ряду, який йде разом з цією музикою. Також можна помітити, що описуючи свою музику, люди зазвичай вживають такі характеристики, які вони приписують і собі, завдяки чому можна зробити висновок, що музика це важлива частина ідентичності. В той же час, музиці, яка людям не подобається, вони приписують якості, які їм самим не приємні в людях і в собі.

Всі ці особливості можуть бути важливими психологічними чинниками формування музичного смаку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Барановская, М. С. (2005). Пятифакторная модель личности П. Коста и Р. МакКрея и ее взаимосвязь с факторными теориями личности Г. Айзенка и Р. Кеттелла. *Психологический журнал*, 26(4), 52.
2. Коржова, Е. Ю., & Дымникова, М. В. (2016). Личностные и когнитивные аспекты восприятия музыки человеком. *Акмеология*, (4 (60)), 151-155.
3. Назайкинский, Е. В. (1978). Психология музыкальная. In *Музыкальная энциклопедия* (pp. 480-482).
4. Шацкая, В. Н. (2008). Музыкально-эстетическое воспитание детей и юношества
5. Ansdell, G., & Pavlicevic, M. (2005). Musical companionship, musical community. Music therapy and the process and value of musical. *Musical communication*, 193.
6. Avila, C., Furnham, A., & McClelland, A. (2012). The influence of distracting familiar vocal music on cognitive performance of introverts and extraverts. *Psychology of Music*, 40(1), 84-93.
7. Bonneville-Roussy, A., & Eerola, T. (2018). Age trends in musical preferences in adulthood: 3. Perceived musical attributes as intrinsic determinants of preferences. *Musicae Scientiae*, 22(3), 394-414.
8. Bonneville-Roussy, A., Rentfrow, P. J., Xu, M. K., & Potter, J. (2013). Music through the ages: Trends in musical engagement and preferences from adolescence through middle adulthood. *Journal of Personality and Social Psychology*, 105(4), 703–717.
9. Brattico, E., Bogert, B., & Jacobsen, T. (2013). Toward a neural chronometry for the aesthetic experience of music. *Frontiers in psychology*, 4, 206.

10. Brown, R. A. (2012). Music preferences and personality among Japanese university students. *International journal of psychology*, 47(4), 259-268.
11. Byrne, D. (2017). *How music works*. Three Rivers Press.
12. Chamorro-Premuzic, T., Fagan, P., & Furnham, A. (2010). Personality and uses of music as predictors of preferences for music consensually classified as happy, sad, complex, and social. *Psychology of Aesthetics, Creativity, and the Arts*, 4(4), 205.
13. Chamorro-Premuzic, T., Swami, V., & Cermakova, B. (2012). Individual differences in music consumption are predicted by uses of music and age rather than emotional intelligence, neuroticism, extraversion or openness. *Psychology of Music*, 40(3), 285-300.
14. Deouell, L. Y., Deutsch, D., Scabini, D., Soroker, N., & Knight, R. T. (2008). No disillusion in auditory extinction: perceiving a melody comprised of unperceived notes. *Frontiers in Human Neuroscience*, 2, 15.
15. DeWitt, L. A., & Samuel, A. G. (1990). The role of knowledge-based expectations in music perception: Evidence from musical restoration. *Journal of Experimental Psychology: General*, 119(2), 123.
16. Djikic, M. (2011). The effect of music and lyrics on personality. *Psychology of Aesthetics, Creativity, and the Arts*, 5(3), 237.
17. Dunn, P. G., de Ruyter, B., & Bouwhuis, D. G. (2012). Toward a better understanding of the relation between music preference, listening behavior, and personality. *Psychology of Music*, 40(4), 411-428.
18. Greasley, A., & Lamont, A. (2016). Musical preferences. *The Oxford handbook of music psychology*, 2, 263-281.
19. Helmholtz, H. L. (2009). *On the Sensations of Tone as a Physiological Basis for the Theory of Music*. Cambridge University Press.

20. Hird, E., & North, A. (2021). The relationship between uses of music, musical taste, age, and life goals. *Psychology of Music*, 49(4), 872-889.)
21. Hunter, P. G., & Schellenberg, E. G. (2011). Interactive effects of personality and frequency of exposure on liking for music. *Personality and Individual Differences*, 50(2), 175-179.
22. Johnson-Green, E. (2022). Keep singing out: Families' use of popular music as a resource for raising resilient children. *Journal of Popular Music Education*, 6(1), 45-63.
23. Krumhansl, C. L., & Keil, F. C. (1982). Acquisition of the hierarchy of tonal functions in music. *Memory & cognition*, 10(3), 243-251.
24. Ladinig, O., & Schellenberg, E. G. (2012). Liking unfamiliar music: Effects of felt emotion and individual differences. *Psychology of Aesthetics, Creativity, and the Arts*, 6(2), 146.
25. Leuthardt, E. C., Schalk, G., Wolpaw, J. R., Ojemann, J. G., & Moran, D. W. (2004). A brain-computer interface using electrocorticographic signals in humans. *Journal of neural engineering*, 1(2), 63.
26. North, A. C. (2010). Individual differences in musical taste. *The American journal of psychology*, 123(2), 199-208.
27. Northoff, G., Heinzl, A., De Greck, M., Bermpohl, F., Dobrowolny, H., & Panksepp, J. (2006). Self-referential processing in our brain—a meta-analysis of imaging studies on the self. *Neuroimage*, 31(1), 440-457.
28. Nurmi, J. E. (1992). Age differences in adult life goals, concerns, and their temporal extension: A life course approach to future-oriented motivation. *International Journal of Behavioral Development*, 15(4), 487-508.

29. Nusbaum, E. C., & Silvia, P. J. (2011). Shivers and timbres: Personality and the experience of chills from music. *Social Psychological and Personality Science*, 2(2), 199-204.
30. Nusbaum, E. C., & Silvia, P. J. (2011). Shivers and timbres: Personality and the experience of chills from music. *Social Psychological and Personality Science*, 2(2), 199-204.
31. Rotter, M., Tegel, M., Johrendt, D., Schellenberg, I., Hermes, W., & Pöttgen, R. (2008). Spin-density-wave anomaly at 140 K in the ternary iron arsenide BaFe₂As₂. *Physical Review B*, 78(2), 020503.
32. Särkämö, T., Tervaniemi, M., & Huotilainen, M. (2013). Music perception and cognition: development, neural basis, and rehabilitative use of music. *Wiley Interdisciplinary Reviews: Cognitive Science*, 4(4), 441-451.
33. Schäfer, T., & Mehlhorn, C. (2017). Can personality traits predict musical style preferences? A meta-analysis. *Personality and Individual Differences*, 116, 265–273.
34. Schuessler, K. F. (1948). Social Background and Musical Taste. *American*
35. Sloboda, J. (1998). Does music mean anything?.
36. Vuoskoski, J. K., Thompson, W. F., McIlwain, D., & Eerola, T. (2011). Who enjoys listening to sad music and why?. *Music Perception*, 29(3), 311-317.
37. Wilson, T. D., & Gilbert, D. T. (2003). Affective forecasting.
38. Höfel, L., & Jacobsen, T. (2007). Electrophysiological indices of processing aesthetics: Spontaneous or intentional processes?. *International Journal of Psychophysiology*, 65(1), 20-31.

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

Перелік питань авторського інтерв'ю для дослідження психологічних чинників формування музичного смаку

1. Скільки вам років?
2. Наскільки важливою є музика в вашому житті від 1 до 10?
3. Скільки відсотків часу займає прослуховування музики в вашому житті?
4. Розкажіть вашу “музичну біографію”.
5. Як би ви сформулювали мету для прослуховування музики?
6. В яких ситуаціях ви зазвичай прослуховуєте музику?
7. Який рівень доходу був в вашій сім'ї, коли ви були дитиною?
8. Які музичні жанри зазвичай слухаєте?
9. Чи подобається вам слухати сумну музику?
10. Чи є текст в музиці важливим для вас?
11. Що ви відчуваєте, коли слухаєте улюблену музику?
12. Яка музика вам не подобається та що ви відчуваєте, коли чуєте її?
13. Якби ваша улюблена музика була людиною, якою вона би була?

ДОДАТОК Б

Таблиця Б.1

Результати заповнення досліджуваними опитувальника “Велика п’ятірка”

	№1	№2	№3	№4	№5	№6	№7
Neuroticism	83	68	37	74	100	75	70
Extraversion	65	56	89	90	75	83	66
Openness to experience	76	68	91	90	101	77	69
Agreeableness	101	93	87	73	87	96	98
Conscientiousness	93	79	93	70	66	96	95